

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

О. М. Крамаренко, кандидат економічних наук
Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено вплив інфляції на результати роботи української банківської системи за весь період існування незалежної України (1991-2013 рр.). При цьому відокремлено питання щодо взаємного впливу інфляції та формування банківської ресурсної бази, які розглянуто як фактор забезпечення стабільної і ефективної роботи банківської системи країни. Встановлено безпосередній прямий зв'язок між показниками інфляції в Україні і розмірами банківських процентних ставок, обсягами залучених банками ресурсів. Проаналізовано останні заходи, розроблені НБУ з метою реформування банківської системи. Запропоновано можливі напрямки інфляційної протидії, спрямовані на модернізацію вітчизняної банківської системи.

Ключові слова: інфляція, інфляційні очікування, банківська система, результати банківської діяльності, процентні ставки, ресурсна база банків.

Постановка проблеми. Сучасне банківництво неодмінно пов'язане з інфляцією, що зумовлено, з одного боку, самою сутністю інфляції (як довготривалим та нерівномірним ростом цін в державі), а з другого боку – сутністю банківської процентної ставки як ціни банківських послуг за позичками та вкладками, що і пояснює тісний взаємозв'язок між інфляційними процесами в державі і банківською діяльністю. Рівень інфляції та його коливання суттєво впливають на розміри банківських відсотків за позичками і депозитами та, відповідно, на кінцевий результат банківської діяльності. Проблема дослідження взаємовпливу та зв'язків інфляції зі стабільністю та успішністю роботи банківської системи має одночасно теоретичне та практичне значення, оскільки, у теоретичному аспекті, сама інфляція та інфляційні очікування, які їй передують, потребують подальшого дослідження в умовах кризових явищ. У практичній площині саме сьогодні існує необхідність вивчення впливу інфляції на результати роботи банків та банківської системи у цілому.

Аналіз останніх досліджень. Проблемами інфляції та її впливу на результати банківської діяльності займалися

© Крамаренко О. М., 2014

вітчизняні і зарубіжні науковці: А. С. Гальчинський [1], О. Петрик [2], О. І. Лаврушин [3], Л. М. Рябініна [4-6], Н. А. Остап'юк [7], Ю. В. Василенко [8], Ю. Л. Верич [9], М. І. Макаренко [5], Р. Джуччі [6], Thomas M. Navrilesky [7] та багато інших. Водночас дослідженням взаємовпливу інфляції й інфляційних очікувань у суспільстві на результати діяльності банківської системи ще не приділено достатньої уваги.

Метою дослідження у межах статті є з'ясування та узагальнення взаємозв'язку інфляції з результатами діяльності банків; розроблення рекомендацій щодо «інфляційного захисту» банківської системи. Задля цього є сенс означити безпосередні та опосередковані зв'язки між інфляцією та рівнями облікової та відсоткової ставок (за активними та пасивними операціями банків), рівнем забезпеченості банківської системи грошовими ресурсами і, нарешті, фінансовими результатами банківської діяльності.

Сучасне банківництво у власній діяльності змушене враховувати вплив інфляції, бо нехтування ним може призвести до вкрай негативних наслідків (навіть до збитків або банкрутства).

Саме порівняння показників інфляції за відповідні роки з розмірами відсоткових ставок банків України (як ціни їх послуг) дозволяє виявити існуючі закономірності та зробити відповідні висновки (рис. 1).

На рис. 1 видно, що динаміка відсоткових ставок за позичками в національній валюті є близькою до динаміки темпів інфляції. Разом із цим необхідно відзначити, що оцінювання темпу інфляції у відсотках відносно до попереднього періоду не є досконалою, оскільки не враховує «накручування» цін відносно базового періоду, тобто спостерігається ефект згладжування інфляції. Саме тому є сенс розглянути також взаємозв'язок між змінами відсоткових ставок та темпом інфляції за весь період, який досліджується (рис. 2).

На рис. 2 видно, що за весь період 1991-2013 рр. темп інфляції по відношенню до базового періоду (1992 р.) досягнув значних розмірів. Водночас, сформовані банківські позичкові ставки тиснуть на рівень споживчих цін (виробництво любих товарів спирається на кредитні ресурси),

тобто є і зворотній зв'язок між банківськими відсотковими ставками та інфляцією. Відповідно до «ефекту Фишера», номінальна процентна ставка є сумою реальної процентної ставки та темпом інфляції, тобто номінальна процентна ставка може змінюватися під впливом зміни реальної процентної ставки або змін рівня інфляції. Але, і банки, і позичальники мають власні очікування щодо рівня інфляції, а фактична реальна відсоткова ставка темпу інфляції буде дорівнювати очікуваній ставці при збігу реального та очікуваного рівнів інфляції.

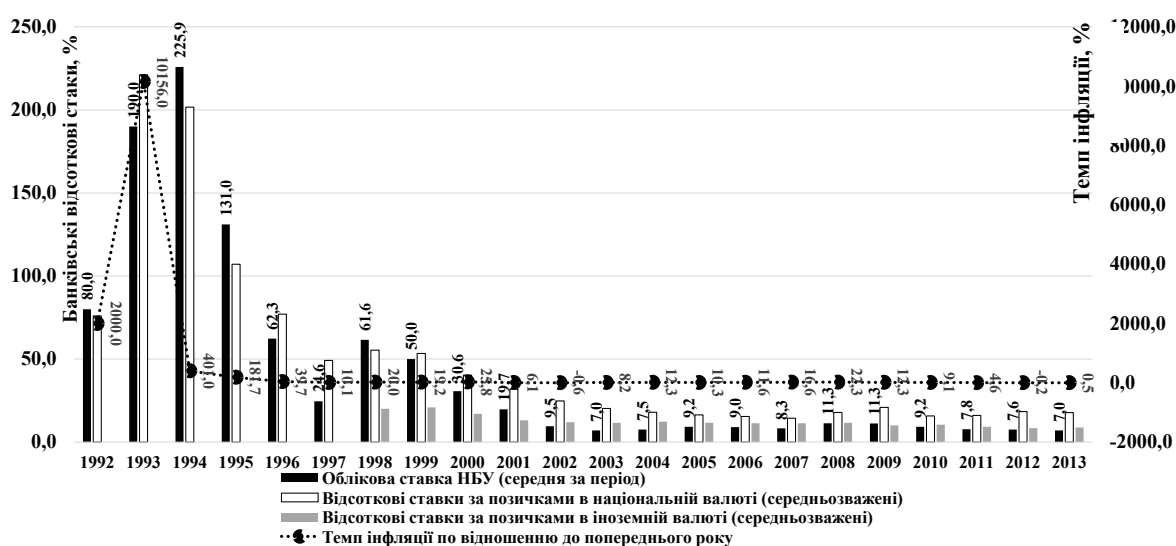

Рис. 1. Порівняння темпів інфляції (до попереднього року) та розмірів банківських відсоткових ставок в Україні за період 1992-2013 рр.

Джерело: розроблено на підставі даних [10, С. 15- 17013; 14, С. 46-160,]

Усе це дозволяє нам зробити висновок, що є безпосередній прямий зв'язок між темпами інфляції та розмірами відсоткових ставок банків за депозитами та позичками, причому, це стосується насамперед ставок за депозитами та позичками у національній валюті.

Однак спостерігається також тенденція незбігу, а саме, коли темп інфляції знижується, рівень відсоткових ставок, навіть, росте (на рис. 1 це періоди 1997-2000 рр. та 2009-2013 рр.). Це можна пояснити тим, що, оскільки саме номінальні відсоткові ставки враховують очікуваний темп росту інфляції, то у випадках, коли такі очікування не виправдову-

ються, відповідно відбувається незбіг напрямів змін фактичних темпів інфляції та самих відсоткових ставок.

Так, саме значення показників інфляції та інфляційних очікувань є індикатором для НБУ при встановленні розмірів облікової ставки, яка, відповідно, впливає на розміри відсоткових ставок банківських установ за депозитами та позичками. Також заслуговує на увагу паралель між рівнем інфляції та показниками забезпеченості банківських установ грошовими ресурсами.

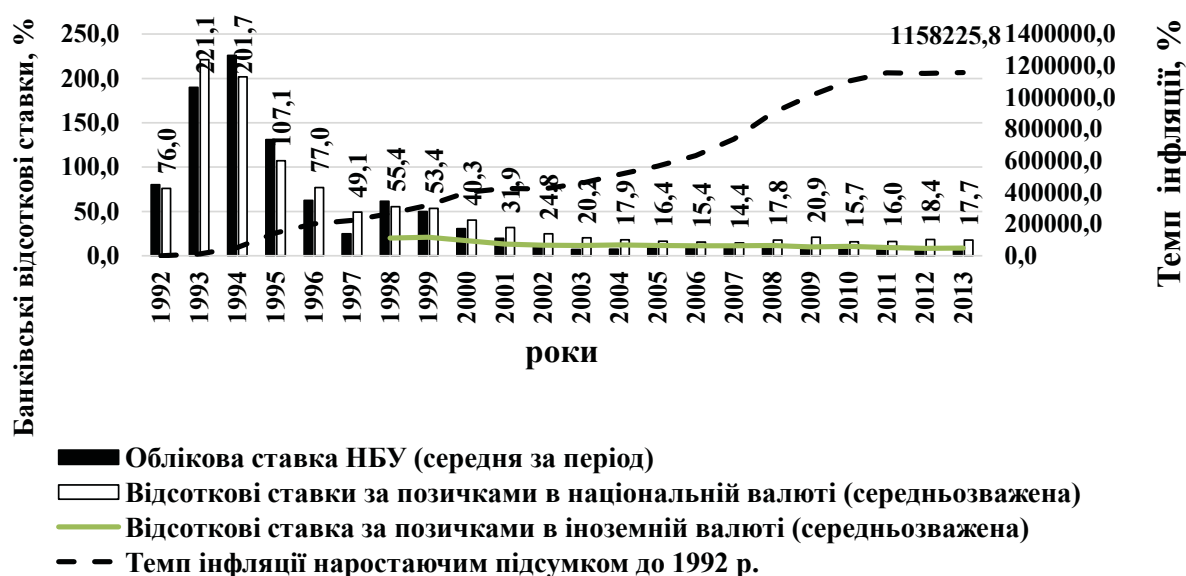

Рис. 2. Порівняння темпів інфляції за весь період 1991-2013 рр. та банківських відсоткових ставок в Україні

Джерело: розроблено на підставі даних [8, 9, С. 46-160, 10, С. 15- 170]

На рис. 3 видно, що між банківською рентабельністю відносно депозитів фізичних осіб (як у гривні, так і в іноземній валюті) та рентабельністю статутного капіталу і темпом інфляції не спостерігається безпосереднього прямого зв'язку, але їх загальні тренди мають однаковий напрям. Також необхідно відзначити, що при підвищенні темпу інфляції банківська рентабельність за депозитами фізичних осіб або не встигає надолужувати інфляцію, або безнадійно відстає. Тобто, не зважаючи на підвищення рівня відсоткових ставок при рості інфляції, саме ефективність роботи банківської системи страждає. Це можна пояснити тим, що банки стикаються з

необхідністю залучати депозити в умовах загострення конкурентної боротьби у банківському середовищі, у т. ч. боротьбі за грошові ресурси, вони (банки) наражаються на небезпеку «відлякати» існуючих та потенційних клієнтів, власне у часи інфляційних підйомів, які супроводжують періоди криз. В той же час, важливим є спостереження впливу на ефективність роботи банківської системи не лише існуючої інфляції, а її провісника – інфляційних очікувань, оскільки сама інфляція значною мірою є залежною від її очікувань.

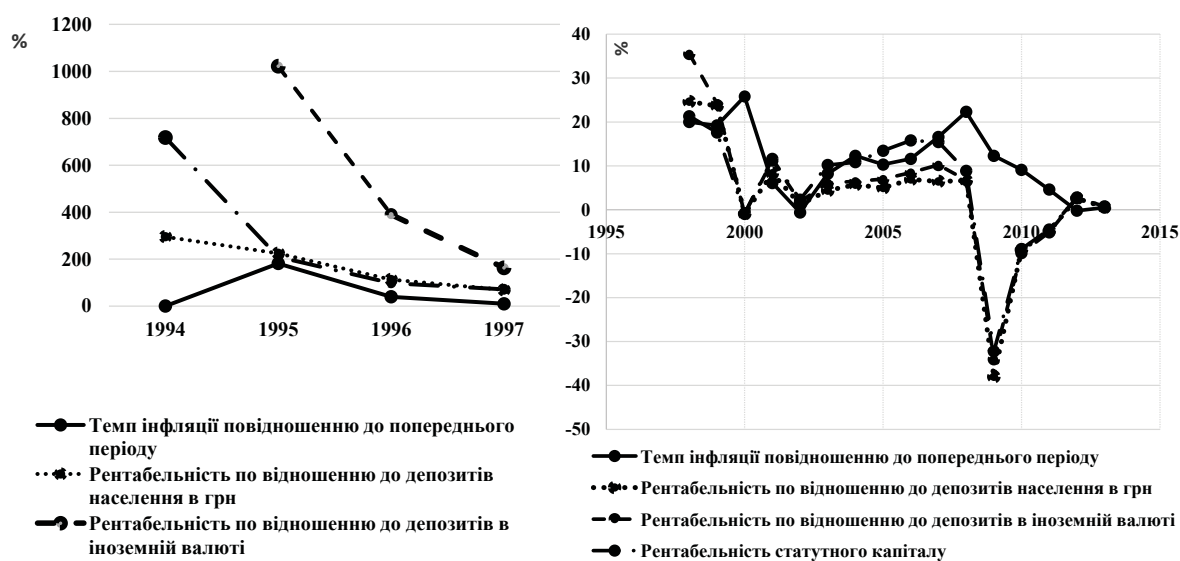

Рис. 3. Порівняння рівня інфляції з рентабельністю української банківської системи за період 1994-2013 рр.

Джерело: розроблено на підставі даних [10, С. 15- 170; 13; 14, С. 46-160, 10,]

Дослідженням інфляційних очікувань в Україні почали перейматися тільки з 2006 року. Сьогодні в Україні під тиском існуючої кризи Верховною радою України з урахуванням консультацій з НБУ прийнято низку законодавчих актів [15], які і повинні вплинути на підвищення ефективності функціонування банків задля врівноваження ризиків, але до вказаних заходів є сенс додати проведення ревізії існуючих досліджень та опрацювання їх результатів (досліджень інфляційних очікувань).

Висновки :

- інфляція та інфляційні очікування прямо пропорційно впливають на рівень банківських відсоткових ставок (через

облікову ставку НБУ), але випереджають рівень ефективності роботи банківської системи, що пояснюється об'єктивними (наявність кризових явищ) та суб'єктивними (конкурентна боротьба між банківськими установами) факторами;

- розроблені регулятором банківської системи заходи спрямовані на зміцнення комерційних банків є вкрай важливими та своєчасними; разом з цим існує необхідність більшою мірою враховувати результати досліджень прогнозів інфляційних очікувань задля ефективного «інфляційного захисту» банківської системи;

- Є сенс впровадити на державному рівні (рівні НБУ) проведення наукових досліджень, спрямованих на вдосконалення вимірювання та прогнозування кризових явищ, інфляції і її очікувань. Основну увагу слід зосередити на практичному використанні існуючого напрацьованого статистичного матеріалу у розробці «антикризових» та «демпферних» заходів.

Список використаних джерел:

1. Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України : монографія / О. І. Петрик; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. — К., 2008. — 369 с.
2. Кредитная экспансия и управление кредитом : учебное пособие / коллектив авторов ; под ред. О. И. Лаврушина. — М. : КНОРУС, 2013. — 264 с.
3. Рябініна Л. М. Теорія сучасних грошей : монографія / Л. М. Рябініна. — К. : УБС НБУ, 2011. — 238 с. ISBN 978-966-484-110-5
4. Рябініна Л. М. Проблеми розвитку теорії сучасних грошей : монографія / Л. М. Рябініна. — К. : УБС НБУ, 2009. — 383 с. ISBN 978-966-484-069-6
5. Рябініна Л. М. Сутність інфляції та її таргетування / Л. М. Рябініна // Вісник соціально-економічних досліджень : Зб. наукових праць. — 2006. — № 24. — С. 352—360.
6. Остап'юк Н. А. Розвиток теорії та методології облікового відображення інфляційних процесів : монографія / Н. А. Остап'юк ; Житомир. держ. технол. ун-т. — Житомир : ЖДТУ, 2012. — 347 с.
7. Василенко Ю. В. Економіка при девальвації та інфляції / Ю. В. Василенко. — К. : [б. в.], 2010. — 144 с. — ISBN 966-500-190-6
8. Інфляція: оцінка й урахування впливу у процесі регулювання грошових доходів населення : монографія / Ю. Л. Верич, С. С. Аптекарь ; Донецький національний ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. — Донецьк : ДонНУЕТ, 2007. 161 с.
9. Стратегія інфляційного таргетування в системі грошово-кредитної політики держави : монографія / М. І. Макаренко [та ін.]. — Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. — 108 с.
10. Інфляційні очікування Серія консультативних робіт [PP/02/2008] /Рікардо Джуччі та ін. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій Німецька консультативна групатчк — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2008/pp_02_2008_ur.pdf

11. Havrilesky, Thomas M., & Shelagh, Heffernan (2005). Operations Management, and Regulation Modern Banking .Copyright John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex PO19 8SQ, England Standards and Pool's. — [in English].
12. Бюлетень Національного банку України №12/2002 (119), С. 46—160, 164. НБУ Офіційне інтернет-представництво. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36555> (дата звернення 18 жовтня 2014 р.).
13. Бюлетень Національного банку України №12/2013 (249) С.15-170, 184. Офіційне інтернет-представництво. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=3624754> (дата звернення 18 жовтня 2014 р.).
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи: Закон України від 4 липня 2014 року № 1586-VII. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1586-18/page>. (дата звернення 19 жовтня 2014 р.)
15. Крамаренко О. М. Аналіз динаміки складових зобов'язань провідних банків України / О. М. Крамаренко // Збірник наукових праць НУК. — Миколаїв : НУК, 2008. — № 4 (421). — С. 163—167.

О. М. Крамаренко. Влияние инфляции на результаты работы банковской системы Украины.

Исследовано влияние инфляции на результаты работы украинской банковской системы за весь период существования независимой Украины (1991-2013 гг.). При этом обособлены вопросы взаимного воздействия инфляции на формирование банковской ресурсной базы, которые рассмотрены как фактор обеспечения стабильной и эффективной работы банковской системы страны. Установлена прямая связь между показателями инфляции в Украине и размерами банковских процентных ставок, объемами привлеченных банками ресурсов. Проанализированы последние мероприятия, разработанные НБУ с целью реформирования банковской системы. Предложены возможные направления инфляционного противодействия, направленные на модернизацию отечественной банковской системы.

O. Kramarenko. Inflation effect on performance of the banking system in Ukraine.

Annotation Influence of inflation on results of work of the Ukrainian bank system are investigated (during 1991-2013). Questions buyout were identified: the mutual influence of inflation on the formation of the resource base of banks, which was considered as a factor in ensuring a stable and efficient operation of the banking system of Ukraine. Direct link between inflation rates in Ukraine and size of bank interest rates, the volume of bank loans is set. Last actions develop by NBU, for the purpose of reforming of bank system was analysed. Possible directions, the inflationary counteraction, direct on modernization of domestic bank system was offer.